

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مآخذ شناسی اندیشه تقریب

پروشکاه علوم انسانی ومطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مآخذشناسی اندیشهٔ تقریب

سلمان حبیبی

۱) آثار منتشر شده توسط مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

الاجل فی الفقه الاسلامی

صاحب محمد حسین نصار، تهران، مرکز تحقیقات علمی، معاونت فرهنگی، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۸، ۳۳۲ صفحه، وزیری. (سلسله الدراسات الفقهیه و القانونیه المقارنه ۱)

پژوهشی درباره ابعاد مختلف أجل (مدت زمان) در فقه اسلامی است که با رویکردی مقارنه‌ای (تطبیقی) دیدگاه‌های مذاهب و مکاتب مهم فقهی اسلامی را با هدف تقریب و وحدت بین مذاهب و فرقه‌های مسلمان بررسی نموده است. نگارنده سعی کرده است کاربردهای مختلف أجل (مدت زمان

خاص در فقه) را در بسیاری از فروع و ابواب فقهی بررسی نموده و دیدگاه‌های فقهای شیعه و اهل سنت و حقوق اسلامی را در این مورد منعکس نماید. وی نخست به بررسی معنای لنوی و اصطلاحی أجل در فقه اسلامی پرداخته و مشروعیت آن را از منظر قرآن، سنت، عقل، اجماع و دلیل عقلی بحث نموده است. آن‌گاه شروط أجل برای معتبر شدن در ابواب فقهی را مطرح کرده و حکم أجل معلوم و مجهول در عبادات و معاملات را از نظر فقهای شیعه و مذاهب اربعه اهل سنت بررسی نموده است.

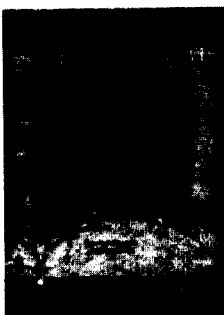
در ادامه، به جواز قرار دادن أجل به عنوان عوض در معاملات اشاره کرده و استدلال‌های قرآن، سنت نبوی و عقل مبنی بر جواز آن را بیان نموده است. در بخش دیگری از کتاب، نویسنده به انواع أجل به اعتبار منبع و مصدر آن اشاره نموده و خصوصیات و احکام فقهی أجل شرعی، أجل اتفاقی، أجل عرفی و أجل قضایی و انواع أجل به اعتبار آثار آن مانند أجل اضافه، أجل موقت و أجل تعجیلی (همراه با عجله) را ذکر نموده است. در بخش دیگری از کتاب، به بحث درباره احکام أجل در مورد مباحث فقهی مربوط به خانواده مانند دوران حاملگی زن، دوران شیردادن به فرزند، دوران حضانت کودک، احکام عده طلاق و وفات، احکام أجل در برخی از بیماری‌هایی که موجب فساد و عقد نکاح می‌شود و احکام مربوط به مفقود شدن شوهر و عده زن و انتظار کشیدن برگشت او و احکام ایلاء پرداخته شده است.

تحقیق درباره احکام اجل در معاملات مالی و احکام اجرایی قضایی و احکام انقضای اجل به صورت طبیعی و استثنایی از دیگر مباحث مطرح شده در این نوشتار است. نویسنده مهم‌ترین دیدگاه‌های فقهی شیعه و اهل سنت را در مورد احکام و فروع فقهی اجل منعکس نموده و اشتراک‌نظر آنان را در مورد این احکام به تصویر کشیده تا به این طریق گامی به سمت وحدت و تقریب مذاهب فقهی و نزدیک شدن آرای علمای مسلمان برداشته باشد.

الرواة المشتركون بين الشيعة والسنة (جلد ۱ - ۲)

حسین عزیزی، پرویز رستگار و یوسف بیات، ترجمه به عربی: عبد الامیر الوردی و... تهران، مرکز تحقیقات علمی، معاونت فرهنگی، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی، معاونت فرهنگی، مرکز تحقیقات علمی، چاپ اول، ۱۳۸۸، ۵۵۱۰ + ۵۱۶ صفحه، وزیری.

معرفی راویان مشترک از شیعه و اهل سنت و بیان گوشه‌هایی از زندگانی و شخصیت علمی و اخلاقی آنان است. در این اثر به ترتیب حروف

الفبا به شرح احوال برخی از راویان احادیث معصومین علیهم‌السلام و بیان طبقه حدیثی آنها، معرفی نسب، لقب، خاندان و قوم و قبیله این راویان پرداخته شده است. هدف از گردآوری اسامی این راویان و معرفی آنان، که برخی شیعه و برخی از اهل سنت می‌باشند اما در یک سلسله سند از احادیث مختلف جای گرفته‌اند، انعکاس تعامل و اشتراک فکری راویان و دانشمندان اسلامی شیعه و سنی در زمان‌های گذشته و نزدیک به عصر حیات ائمه معصومین علیهم‌السلام و حتی در زمان حیات آنان بوده است. نگارنده پس از ذکر اسم یک راوی، کنیه، نسب، لقب و طبقه حدیثی او را مشخص کرده و سپس شرحی از زندگانی او را بیان نموده است. آن‌گاه دیدگاه رجالیون بزرگ را در مورد جایگاه حدیثی و نقل حدیث توسط او بیان کرده و موثق یا غیرموثق بودن آنان را با توجه به این دیدگاهها بیان نموده است. منبع استخراج این اسامی توسط نویسنده، منابع مهم روایی شیعی و اهل سنت بوده که آدرس این منابع نیز در پاورقی کتاب آمده است.

برخی از این راویان، زن و بسیاری از آنان مرد هستند. از نظر نویسنده این قبیل از راویان که اسامی و زندگی‌نامه آنان در این دو مجلد ثبت شده است مورد اعتماد اهل سنت و شیعه هستند و رجالیون شیعه و اهل سنت آنان را روایانی ثقة دانسته و به نقل روایت توسط آنان اطمینان دارند، به طوری که در کتاب‌های معتبر روایی شیعه مانند کتب اربعه (کافی، تهذیب، استبصار و من لایحضره الفقیه) و صحاح سته اهل سنت می‌توان اسامی این راویان را مشاهده کرد و روایات متعددی از آنان در این کتاب‌های روایی معتبر نقل گردیده است که این مسئله از عمق ارتباط راویان شیعه و اهل سنت حکایت دارد و از نظر نگارنده، این نوع تعامل علمی و فکری در عصر کنونی نیز باید ادامه یابد و برخی از اختلافات فقهی و اعتقادی نباید مانع هم‌فکری و هم‌دلی علمای شیعه و اهل سنت شود.

المعجم الوسيط فيما يخص الوحدة

و التقريب (جلد ۱-۲)

محمد ساعدی، معاونت فرهنگی، مجمع جهانی تقرب مذاهب اسلامی،

چاپ اول، ۱۳۸۸، ۵۱۲ + ۳۷۲ صفحه، وزیری.

مجموعه‌ای از دیدگاه‌های مشترک فکری، سیاسی و اجتماعی

شخصیت‌های تقریبی از شیعه و اهل سنت و اصطلاحات و مباحث مشترک

علمی مربوط به شیعه و اهل سنت است. در این مجموعه تمامی ابعاد

مشترک و وحدت‌آفرین بین شیعه و اهل سنت به ترتیب حروف الفبا گردآوری و درباره آنها توضیحاتی

داده شده تا اصطلاحات و مباحث تقریبی به صورت یک مجموعه مدون در اختیار پژوهش‌گران این

عرصه قرار گرفته و اطلاع‌رسانی لازم به محققان شیعه و اهل سنت که تمایل دارند در عرصه تقرب بین

مذاهب اسلامی به پژوهش و مطالعه بپردازند، آرایه گردد. در همین راستا گردآورنده محترم، تعاریف،

شرح، مصطلحات، مفاهیم اعلام و شخصیت‌ها، منابع علمی، مؤسسات، کنگره‌ها، کتاب‌ها و کلیه مباحث

علمی را که به شکلی با مسئله تقرب در ارتباط می‌باشد، مطرح کرده و به صورت توصیفی، معجم نسبتاً

جامعی را تهیه نموده است. در جلد اول از این مجموعه دو جلدی اصطلاحات و مفاهیم به ترتیب از حرف

«الف» تا حرف «فا» و در مجلد دوم از این موسوعه این مباحث از حرف «فا» تا حرف «پا» تنظیم و

تبویب شده است.

در مواردی که مدخل‌ها به هم شباهت داشته است نگارنده آنها را به مدخل اصلی ارجاع داده و

توضیحات مربوط به مدخل فرعی را در مدخل اصلی آریه نموده است. شخصیت‌های تأثیرگذار در تقرب

بین مذاهب اسلامی، برخی از فروع فقهی و فکری مشترک بین مذاهب مختلف اسلامی، مکان‌های

مشترک بین مذاهب اسلامی که جنبه وحدت بین مذاهب اسلامی دارد، جماعت‌ها و احزاب مختلف

سیاسی مسلمان، افکار سیاسی و اجتماعی مشترک بین مذاهب و فرقه‌های اسلامی، مشترکات اقتصادی

و تجاری مشترک بین فرقه‌های مسلمان، روابط خارجی و بین‌المللی مذاهب اسلامی، اصول مشترک

اعتقادی، اخلاقی و تربیتی مشترک بین مذاهب اسلامی، گفت‌وگوهای مسلمانان و پیمان‌نامه‌ها و

قراردادهای بین‌المللی آنان، اسباب وحدت و تفرقه بین مسلمانان جهان، وحدت‌نظر حقوقی و قضایی

کشورهای مسلمان، مناسبت‌های مشترک اسلامی، عبادات مشترک مسلمانان و سایر اموری که با وحدت

و تقرب بین مذاهب اسلامی تناسب دارد، از جمله مهم‌ترین مدخل‌ها و اصطلاحات مطرح شده در این

موسوعه است.

ثقافة التقريب ۱۱

تهران، مجمع جهانی تقرب بین مذاهب اسلامی (ربیع الاول ۱۳۳۹ق)،
۱۳۶ صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره تقرب بین مذاهب اسلامی و مسئله نوآوری دینی و فرق آن با بدعت‌های انحرافی و نقد سلفی‌گری در اسلام. در این شماره ابتدا مباحثی درباره اجلاس‌ها و کنگره‌های تقرب مذاهب اسلامی مطرح شده و اهمیت و اثر این قبیل کنگره‌ها از نظر سیاسی، اجتماعی و دینی بررسی گردیده است. سپس تفسیری از آیات سی‌ام تا سی و سوم سوره

مبارکه بقره ارائه شده و پس از آن نوآوری دینی و مشروعیت آن بررسی گردیده است. در این مقاله و به طور کلی در این شماره از مجله که به مناسبت نام‌گذاری سال ۱۳۸۷ شمسی در ایران به سال نوآوری و شکوفایی توسط آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، تدوین شده است، به ضرورت علمی و فرهنگی نوآوری‌های مختلف، به‌ویژه در ساحت دین و مسائل دینی، اشاره شده و تلاش برای رسیدن به جامعه‌ای ایده‌آل همراه با رشد علمی بررسی گردیده است. در مقاله بعدی با عنوان «نوآوری و کلمه طیبه»، نوآوری و شکوفایی به نوعی احیای کلمه طیبه و استفاده کردن از برکات آن دانسته شده که اصل آن ثابت و فروع آن قابل رشد و تعالی می‌باشد و در جا زدن و عدم رشد و شکوفایی و نوآوری، متناسب با شجره خبیثه عنوان گردیده است.

در مقاله‌ای دیگر با عنوان «نوآوری و بدعت»، فرق بین نوآوری و بدعت این‌گونه بیان شده است که نوآوری عملی عقلانی و بدعت عملی شیطانی و از روی هوی و هوس می‌باشد. در این مقاله آثار مفید نوآوری و خطرات بدعت، به‌ویژه بدعت در دین، بیان شده است. در مقاله‌های بعدی، منافع اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نوآوری بیان و عزت‌بخشی اسلام و کشورهای اسلامی در پرتو نوآوری قابل دست‌رسی دانسته شده است. در این مقالات از نوآوری به عنوان عاملی برای افزایش شناخت بشر و اقوام نسبت به هم‌دیگر نام برده شده و از منظری قرآنی و روایی ضرورت آن بررسی گردیده است.

در مقاله‌ای دیگر با عنوان «بین‌التجدید و المرونة» مبانی تجدید و نوآوری دینی در اسلام بررسی شده و بیان گردیده است که بر اساس احکام ثانویه، مجتهد و ولی فقیه می‌تواند احکام و مسائلی را که متناسب با مصالح روز جامعه اسلامی است وضع کند و جامعه را از رکود نجات داده و باعث پویایی و نشاط اجتماعی شود. مقایسه بین تفکرات سلفی‌گری و تفکرات ناب شیعه، لزوم گفت‌وگوهای علمی بین مذاهب اسلامی، رابطه بین جسم و روح، معرفی برخی چند کتاب درباره تقرب بین مذاهب اسلامی و برخی دیگر از مقالات ادبی و تاریخی از مباحث پایانی این شماره از مجله می‌باشد.

ثقافة التقريب ۱۲

تهران، مجمع جهانی تقرب بین مذاهب اسلامی (ربیع الثانی ۱۴۲۹ ق)،

۱۲۰ صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره شخصیت و زندگانی شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر و دیدگاه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایشان در مورد جهان اسلام و تقرب بین مذاهب اسلامی. در این شماره از مجله که به شهید سید محمدباقر صدر اختصاص دارد و به مناسبت سالگرد شهادت وی

انتشار یافته است، برخی از وجوه شخصیتی و علمی آن شهید بزرگوار منعکس گردیده و افکار اصلاحی وی بیان شده است. در ابتدای نوشتار، به حیات علمی و نشاط دینی وی در حوزه‌های علمیه شیعه و رسیدن وی به درجه استادی و اجتهاد اشاره شده و برخی از تألیفات و ابداعات علمی وی در علوم اسلامی و انسانی معرفی گردیده است. در ادامه، تفسیر آیاتی از سوره مبارکه بقره توسط حجت‌الاسلام قرائتی ارائه و نکات تفسیری در آیات ۳۳ تا ۳۸ این سوره استخراج شده است. آن‌گاه دیدگاه‌های آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در مورد افکار و عقاید شهید سید محمدباقر صدر و ویژگی‌های منحصر به فرد ایشان و امتیازات علمی وی تبیین شده است. در ادامه، دیدگاه‌های شهید سید محمدباقر صدر در مورد انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی علیه السلام بیان شده و ایجاد جامعه‌ای اسلامی مانند جامعه و نظام اسلامی شکل گرفته در ایران از آرزوهای بزرگ این شهید سعید عنوان شده است و مطالبی درباره ارتباط عاطفی شهید صدر و امام خمینی علیه السلام و نام‌نگاری‌های آنان نسبت به هم بیان گردیده است. در ادامه مباحث این نوشتار، دیدگاه‌های اقتصادی شهید سید محمدباقر صدر و مبانی اقتصاد اسلامی مانند ملکیت و مالکیت، آزادی اقتصادی و محدوده آن و همچنین اجرای عدالت اجتماعی و حل مشکلات اقتصادی جهان اسلام، مانند مدیریت سوء توزیع ثروت و خطرات پیش روی جوامع اسلامی در غارت ثروت‌های مسلمانان بررسی گردیده و قدرت اجتهاد شهید صدر و فهم عمیق وی از مسائل فقهی و اجتماعی به تصویر کشیده شده است.

عنوان مقاله بعدی «فلسفه جدید در نوشته‌های شهید صدر» است که در آن طرح مباحث جدید فلسفی و نقد فلسفه کمونیسم و دیالکتیک و مارکسیسم توسط وی بیان شده است. تقرب بین مذاهب اسلامی از منظر شهید سید محمدباقر صدر و دیدگاه‌های وی برای نزدیکی شیعه و اهل سنت، اخلاق اقتصادی از دیدگاه شهید صدر، رابطه انسان و طبیعت از منظر شهید صدر و گزارش از بیست و یکمین کنگره وحدت اسلامی از دیگر مندرجات این مجله می‌باشد.

ثقافة التقريب ۱۳

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (جمادی الاولى ۱۴۲۹ ق)، ۱۲۸ صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره ابعاد شخصیت و تفکرات امام خمینی علیه السلام و مقالاتی درباره وحدت اسلامی که در بیست و یکمین نشست وحدت اسلامی در تهران ارائه گردیده است. در این مقالات به نقش امام خمینی علیه السلام در احیای تفکر و فرهنگ اسلامی و ایجاد وحدت اسلامی بین مذاهب

مختلف تأکید شده است. در ابتدای این نوشتار، تفسیری از برخی آیات سوره بقره ارائه شده و پس از آن دیدگاه‌های آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، درباره امام خمینی و نظریات اصلاح‌گرایانه و جهاد فکری، علمی و دینی وی بیان گردیده است.

«توازن و تعادل در روش امام خمینی علیه السلام» عنوان مقاله‌ای است که در آن سلوک رفتاری امام از ابعاد مختلف اخلاقی، عبادی، سیاسی و فقهی بررسی شده است. «روح‌الله خمینی» عنوان مقاله بعدی است که در آن به مناسبت نوزدهمین سالگرد رحلت امام خمینی علیه السلام به مطالعه زندگانی و ابعاد علمی و انقلابی وی پرداخته شده و جایگاه و موقعیت ویژه ایشان در حوزه‌های علمی و جهان اسلام و حرکت‌های انقلابی و سیاسی وی تحلیل شده و افکار ایشان، به‌ویژه در مورد وحدت بین مذاهب اسلامی، بیان شده است. دفاع امام خمینی علیه السلام از آرمان‌های ملت فلسطین و افشای مظلومیت فلسطینیان و ظلم صهیونیسم بر آنان از مباحث بعدی این نوشتار است. در مقاله‌ای با عنوان «تفکرات عرفانی امام خمینی علیه السلام»، ابعاد عرفان نظری و عملی امام خمینی و اصول سیاست معنوی ایشان تبیین شده است. تعریف انسان در منظومه فکری امام خمینی علیه السلام از مهم‌ترین موضوعات مطرح شده در این مقاله است. در مقالات دیگر این نوشتار، اصول فکری و سیاسی امام خمینی در مورد مسائل مهم جهان اسلام، به‌ویژه وحدت اسلامی، بیان شده و در پایان، خلاصه‌ای از مقالات و دیدگاه‌های ارائه شده در بیست و یکمین کنگره وحدت اسلامی در تهران ذکر شده است.

ثقافة التقريب ۱۴

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (جمادی الثانی ۱۴۲۹ ق)، ۱۲۰ صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره اوضاع فرهنگی جهان اسلام و مسئله وحدت بین مذاهب اسلامی. در این نوشتار نخست تفسیری از برخی آیات سوره بقره ارائه شده و سپس دیدگاه‌های آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران، درباره جهت‌گیری‌های دشمنان جهان

اسلام و لزوم بیداری مسلمانان در برابر توطئه‌های استعمارگران علیه کشورهای اسلامی مطرح گردیده و با تحلیلی از تعدد مذاهب اسلامی، بر لزوم احترام این مذاهب نسبت به هم و ضرورت وحدت آنان تأکید شده است. در ادامه، مقاله‌ای دربارهٔ مبارزه فکری و فرهنگی با حکومت‌های طاغوتی و افکار انحرافی و الحادی و راه‌کارهای عملی انجام چنین امر مهمی ارائه شده است که در آن چگونگی حمله دشمنان اسلام به پایگاه‌های فکری مسلمانان و ضرورت تقویت جهات فکری و اعتقادی در برابر دشمنان مشترک اسلام، به‌ویژه مبارزه با تفکرات لیبرالی و تهاجم فرهنگی همه‌جانبه جهان غرب و کشورهای استعماری نسبت به جهان اسلام، بررسی شده است.

در مقاله‌ای دیگر به لزوم در پیش گرفتن جهت‌گیری‌های علمی جدید و نوآوری‌های فکری توسط علمای مسلمان پرداخته شده و دیدگاه‌های برخی از روشن‌فکران عرب و مسلمان و عملکرد آنان جهت ایجاد یک پایگاه فکری جدید در جهان عرب و اسلام بررسی شده است. در مقاله بعدی به معرفی عبدالوهاب المسیری یکی از مبارزان فکری و فرهنگی علیه تفکرات صهیونیستی پرداخته شده و آثار و تألیفات وی، به‌ویژه افکار و تألیفات او در مورد لزوم وحدت اسلامی و نزدیکی مذاهب اسلامی به هم، معرفی شده است و مقاله‌ای از وی با عنوان «استله الهویه» دربارهٔ بحران هویت انسان‌های هزاره سوم و همچنین هویت دولت‌های اسلامی، ارائه گردیده است. در مقالات دیگر این نوشتار به بحث درباره ریشه‌های تاریخی صهیونیسم و سرانجام دولت اسرائیل و مردم یهود پرداخته شده است.

ثغافۃ التقرب ۱۵

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (شعبان ۱۴۳۹ ق)، ۱۲۰ صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره راه‌کارهای ایجاد وحدت بین مذاهب اسلامی و دیگر مسائل اسلامی. در ابتدای این نوشتار، تفسیری از آیات ۴۸ تا ۵۰ سوره بقره ارائه گردیده و در آن به مسئله شفاعت و شروط آن پرداخته شده است. سپس سخنانی از رهبر انقلاب آیت الله سید علی خامنه‌ای، در مورد اوضاع جهان اسلام، به ویژه مسئله فرقه‌گرایی در بین

مسلمانان و آفات این پدیده تلخ بیان شده است. در ادامه، برخی از شخصیت‌های تلاش‌گر در زمینه وحدت و تقریب بین مذاهب اسلامی معرفی شده‌اند. در این راستا شخصیت‌هایی مانند: شیخ محمود شلتوت، شیخ عبدالمجید سلیم، شیخ سلیم البشیری، شیخ محمد مصطفی المرآغی، حسن البناء، شیخ محمود ابوزهره، علی الخفیف، محمد محمد المرنی، محمد سرورالصبان، حسنین محمد مخلوف، عبدالمتمال الصمیدی و چند تن دیگر به صورت اجمالی معرفی شده‌اند. «اندیشمندان فرهنگی و لزوم عمق

دادن به معرفت»، عنوان مقاله است که در آن به ضرورت تعمیق پژوهشگران فرهنگی در کشورهای عربی و اسلامی پرداخته شده و بر لزوم نوآوری و تحول در دیدگاه های فرهنگی آنان تأکید شده است. در مقاله بعدی به بحث درباره کرامت انسان و حقوق طبیعی و انسانی وی پرداخته شده و حقوق انسان در مسئله ولایت، عدالت، کرامت انسان، امنیت و تبیین مسایل شرعی با توجه به مسئله خلافت انسان بررسی گردیده است. «شخصیت های اسلامی و فرهنگ وحدت»، عنوان مقاله بعدی این نوشتار است که در آن نقش متفکران اسلامی در گسترش فرهنگ وحدت تبیین شده است. در ادامه، به بحث تسامح و تساهل در دین اسلام و مبانی مربوط به آن پرداخته شده و بر ضرورت پرهیز از خشونت علیه انسان ها تأکید گردیده است. در بخش های دیگری از نوشتار حاضر، به شخصیت ادبی ابن مقفع و نقش وی در فرهنگ و ادب عربی اشاره شده و مسائل مربوط به وحدت اسلامی و تقریب بین مذاهب اسلامی و راه کارها و موانع آن بررسی شده است. بررسی نقاط قوت و ضعف تمدن غربی، مسائل مربوط به جهاد با نفس، معرفی کتاب «انسان و ایمان» و اخبار مربوط به جهان اسلام، از مباحث پایانی این نوشتار است.

ثقافة التقريب ١٦

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (رمضان ١٤٢٩ ق)،
١٢٠ صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره وحدت اسلامی و تقریب بین مذاهب اسلامی و دیگر مسائل فرهنگی و اسلامی. در این نوشتار، نخست تفسیری از برخی آیات سوره بقره ارائه شده و سپس دیدگاه های آیت الله سید علی خامنه ای در مورد تمدن مذاهب اسلامی و لزوم هوشیاری مسلمانان، به ویژه

علمای مسلمان، نسبت به اتحاد جوامع اسلامی با یک دیگر ارائه گردیده است. پس از آن، در گفت و گویی با آیت الله محمدعلی تسخیری، ریاست مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی، اقدامات صورت گرفته توسط این مجمع و مجمع جهانی اهل بیت (علیهم السلام) در خصوص ایجاد هم فکری برای تحقق وحدت بین مذاهب اسلامی و احیای روابط جهان اسلام با هم از نظر فکری و فرهنگی، تشریح گردیده است. در ادامه، مقاله ای در مورد ماه مبارک رمضان و ارتباط آن با تقریب مذاهب اسلامی ارائه و جنبه های مشترک مسلمانان در این مورد بیان گردیده و جهاد اکبر و جهاد اصغر در ماه رمضان به بهانه پیروزی های حزب الله لبنان در مقابل رژیم صهیونیستی برجسته گردیده است.

در مقاله بعدی، تغییر رویکرد روشن فکران و تغییر دیدگاه های آنان از ایدئولوژی به شناخت شناسی برای حل مشکلات معرفتی به شیوه ای علمی بررسی شده است. «نسبت بین انسان و حیوان از دیدگاه شهید مطهری» مقاله بعدی این نوشتار است که در آن مشترکات و مفترقات انسان و حیوان و ملاک

امتياز و برتری انسان بر حیوان بررسی گردیده و تهذیب نفس و حرکت به سوی کمال انسانی و اخلاقی از ملاک‌های این برتری عنوان شده است.

بررسی اصول فکری کلی شهید مطهری، ابن نباته سعدی و نقش وی در ارتباط بین تفکرات و فرهنگ ایرانی و عربی، تمدن اسلامی و دعوت به سوی گفت‌وگو، تجزیه و طایفه‌گری و داستان حی بن یقظان و معرفی فرهنگ اسلامی در اندلس، از دیگر مباحث این نوشتار می‌باشد.

ثقافة التقریب ۱۷

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (شوال ۱۳۳۹ ق)، ۱۲۰۰

صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره تقریب بین مذاهب اسلامی و مسائل وابسته به آن. در این نوشتار، نخست طی مقاله‌ای درباره شکاف در جبهه تقریب، به آسیب‌شناسی برخی از جهات تقریب بین مذاهب اسلامی پرداخته شده و سپس آیاتی از سوره بقره تفسیر گردیده است. در ادامه، سخنانی از آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، درباره رمز وحدت

اسلامی و نزدیکی مذاهب مختلف اسلامی به هم و اهمیت این مسئله در اسلام ارائه شده است. در مقاله‌ای دیگر، برخی از شبهات تقریب بین مذاهب اسلامی و سؤالات موجود در این مورد مطرح و پاسخ آنها ارائه گردیده است. در مقاله بعدی به بررسی سند و مفاد حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره افتراق امت اسلامی بر هفتاد و سه فرقه و صحت اعتقاد یکی از این فرقه‌ها پرداخته شده است. مقاله دیگر، به بحث درباره فرهنگ و تاریخ اسلامی در اندلس یا اسپانیای امروزی اختصاص داشته و اشعاری در این مورد ذکر شده است. «معنای گناه»، عنوان مقاله بعدی است که در آن به آثار گناه و معنای آن در شریعت اسلامی پرداخته شده است.

مفهوم شخصیت و اقسام شخصیت فردی و شخصیت تمدنی موضوع بحث بعدی این نوشتار است که در آن، این مسئله از منظر قرآنی و روایی بررسی شده است. در مقاله بعدی به معرفی شخصیت ابن عمید که یکی از شخصیت‌های عربی - فارسی و شاعر و ادیبی مشهور می‌باشد، پرداخته شده است. نسبت بین علم و ایمان از منظر استاد شهید مطهری از مباحث بعدی است که در آن تبعات داشتن علم بدون ایمان بررسی گردیده است. ابوتمام طائی و ایران و معرفی شخصیت ادبی و برخی از اخبار مربوط به تقریب بین مذاهب اسلامی از مباحث پایانی این شماره است.

ثقافة التقريب ۱۸

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (ذی القعدة ۱۴۲۹ ق)،
۱۲۰ صفحه.

مجموعه مقالاتی است درباره مسایل جهان اسلام، به ویژه مقوله وحدت اسلامی و تقریب بین مذاهب اسلامی. در این نوشتار ابتدا برخی از خصوصیات سیاسی اجتماعی شیعه از جمله مبارزات مستمر آن در برابر استعمار جهانی و رسیدن به جامعه‌ای ایده‌آل بررسی گردیده و حرکتهای انقلابی شیعه در ایران برای تشکیل دولت اسلامی و اجرای احکام الهی و

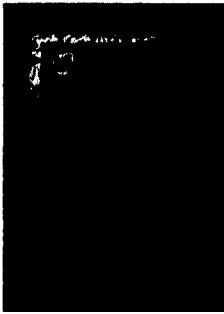
دفاع از مقدسات اسلامی به تصویر کشیده شده و بر لزوم هم‌فکری شیعه و اهل سنت و نزدیکی آنها جهت مقابله با دشمن مشترک تأکید شده است. آن‌گاه تفسیر آیاتی از سوره مبارکه بقره ارائه شده و پس از آن دیدگاه‌های آیت‌الله سید علی خامنه‌ای و پیام ایشان درباره ابعاد وحدت‌بخش حج و بهره‌گیری امت اسلامی از آن ذکر شده است. در ادامه، مقاله‌ای درباره لزوم ارتباطات گسترده بین بشر امروز و نقاط مشترک بین انسان‌ها بر اساس فطرت مشترک ارائه شده و نیاز انسان‌ها برای نزدیکی به هم جهت فایق آمدن بر مشکلات و ضرورت محبت بین آنها بررسی شده است.

در مقاله بعدی به مهم‌ترین مشکلات و دغدغه‌های جهان اسلام و مسلمانان اشاره شده و وجود اختلافات زیاد بین آنها عامل مهم ایجاد بسیاری از مشکلات عنوان شده است. نگارنده وضعیت موجود مسلمانان، به ویژه در کشورهای عراق و افغانستان، را تأسف‌آور توصیف کرده و معتقد است در حالی که اصل و اساس جهان اسلام توسط استعمار و استکبار جهانی در خطر می باشد مسلمانان نباید بر سر مسائل جزئی با هم اختلاف داشته باشند.

در مقاله بعدی با عنوان «وحدت دولت»، به فواید وحدت اسلامی اشاره شده و مبانی وحدت در قرآن کریم بیان گردیده است. نگارنده در این مقاله به اموری که باعث وحدت اسلامی می‌شود و نیز اموری را که به وحدت آسیب می‌رساند معرفی نموده است. در مقاله بعدی با عنوان «تسامح مذهبی در اندلس (اسپانیا)»، تاریخچه‌ای از اوضاع دینی و اجتماعی در این کشور اروپایی ارائه شده و وجود تشیع در این کشور و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز مذاهب مختلف در آن به تصویر کشیده شده است. اهمیت اخلاق در جوامع اسلامی، علاج بی‌اخلاقی و نقش اخلاق در وحدت بین مذاهب اسلامی عنوان مباحث بعدی است. علم و ایمان و رابطه آن از دیدگاه استاد شهید مرتضی مطهری، اخلاق از دیدگاه ابن مقفع، خطوط کلی برای رسیدن به وحدت اسلامی، ابعاد عرفانی عرفا و برخی خبرها درباره تقریب بین مذاهب اسلامی از دیگر عناوین مطرح شده در این نوشتار می‌باشد.

تقافة التقریب ۱۹

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (ذی الحجه ۱۴۲۹ ق)،
۱۲۰ صفحه.

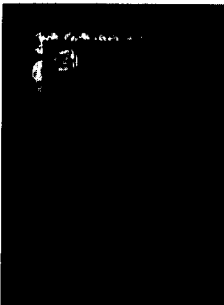

مجموعه مقالاتی است درباره ابعاد مختلف وحدت بخش حج و نقش آن در تقریب بین مذاهب اسلامی. در این نوشتار نخست از دیدگاه تقریب بین مذاهب، مسئله حج بررسی شده و ابعادی از آن که فرقه‌های مختلف اسلامی اعم از شیعه و سنی را به هم نزدیک کرده و آنها را حول یک محور مشترک جمع می‌نماید تجزیه و تحلیل گردیده است. در این مقاله، نگارنده به مسلمانان تأکید می‌کند با تکیه کردن به اصول مشترک فقهی و عقیدتی به اختلاف‌ها دامن نزنند و برای مثال، از کعبه که قبله مشترک مسلمانان می‌باشد درس وحدت بگیرند. در ادامه، تفسیر آیاتی از سوره بقره ارائه شده است و سخنان و پیام آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، به حجاج بیت‌الله الحرام ذکر گردیده است. در بخش بعدی این نوشتار، مقاله‌ای از سید قطب درباره ابعاد حج از نظر عبادی و اخلاقی ارائه شده و اهمیت این کنگره عظیم عبادی و سیاسی بیان شده است.

«تقریب بین مذاهب و عقلانیت مطلوب»، عنوان مقاله بعدی است که در آن راه‌های عقلانی وحدت بین مذاهب اسلامی و راه‌های تربیت عقلانی و رشد فکری مسلمانان بررسی گردیده و رابطه بین آزادی و اراده و عقلانیت تبیین شده است و سپس مقاله‌ای از شهید مطهری درباره کارکردهای مختلف عقل و رابطه بین عقل و عقیده ذکر شده است. در مقاله بعدی، مفاهیم مهمی در مورد تقریب بین مذاهب اسلامی از یوسف قرضاوی، رئیس دانشگاه الازهر مصر بیان شده است. وی در این نوشتار با تأکید بر لزوم وحدت اسلامی و کنار گذاشتن اختلافات بی‌اساس فکری و عقیدتی، آفات این اختلاف را بررسی نموده است. در ادامه، طی مقاله‌ای با عنوان «وحدت قانون و عبادات»، جنبه‌های مختلف قانونی و دینی وحدت بین مذاهب اسلامی بیان و بر اصول مشترک عبادی مسلمانان تأکید شده است. گناه و آثار منفی آن، از جمله اجابت نشدن دعا، حرکت علمی مسلمانان در اندلس، عطش هاجر در سرزمین وحی و جنبه‌های مختلف تسامح و تساهل اسلامی از دیگر مقالات این نوشتار می‌باشد.

تقافة التقریب ۲۰

تهران، مجمع جهانی تقریب بین مذاهب اسلامی (محررم ۱۴۳۰ ق)،
۱۲۸ صفحه.

مجموعه مقالاتی است در مورد وحدت مذاهب اسلامی و امام حسین علیه السلام و نهضت عاشورا. در این نوشتار، نخست مباحثی درباره نیاز انسان امروز به امام حسین علیه السلام و ابعاد انسان‌ساز واقعه کربلا و لزوم عبرت‌گیری مسلمانان از پیام عزرب بخش عاشورا بیان شده است. آن‌گاه پیام

آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، درباره فاجعه غزه و بیداری مسلمانان درباره جنایات آمریکا و اسرائیل در غزه و منطقه خاورمیانه ذکر شده است. در ادامه، تفسیری از آیات ۷۳ تا ۷۸ سوره بقره ارائه گردیده است. قضیه فلسطین از دیدگاه آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، نیز عنوان مبحث بعدی این نوشتار است که در آن تحلیلی از اوضاع این کشور مظلوم و مواضع خصمانه دشمنان اسلام و در رأس آنها آمریکا و رژیم صهیونیستی در قبال آن ارائه شده است.

عنوان مقاله بعدی «مکر کشورهای استعماری و ضرورت بیداری علمای اسلامی» است که در آن خطوط کلی کشورهای استعماری و در رأس آنها آمریکا در قبال کشورهای اسلامی و ضربه زدن به مسلمانان و اتحاد آنان مطرح شده و نقش علمای اسلامی در شناسایی توطئه‌های تفرقه‌انگیز کشورهای استعماری و خنثی‌سازی آن بررسی گردیده است. «مقام شهید و شهادت از دیدگاه شهید مرتضی مطهری» عنوان مقاله بعدی است که در آن قداست شهید و منشأ این قداست و مسئله شهادت امام حسین علیه السلام و ابعاد مختلف فاجعه کربلا بیان شده است. تسامح و تساهل اسلامی و ارتباط آن با مسئله تقریب بین مذاهب اسلامی، جوانمردی حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام و ابعاد آن در واقعه کربلا، نمونه‌هایی از ابعاد تربیتی نهضت عاشورا، وظایف مسلمین در بزرگداشت امام حسین علیه السلام و واقعه کربلا، حسین علیه السلام و بازگشت عزت اسلامی به مسلمانان، نمونه‌هایی از شعر عاشورا و ذکر برخی از آموزه‌های حسینی در کربلا، از دیگر مقالات این نوشتار است. استراتژی سازمان علمی فرهنگی آیسیکو در مسئله تقریب بین مذاهب اسلامی و ابعاد وحدت اسلامی و آثار آن عنوان آخرین مقاله این مجله است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ب. سایر آثار منتشر شده در زمینه اندیشه تقرب

سیزدهمین مجمع علمای شیعه و سنی افغانستان

دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری در امور افغانستان، قم، انتشارات
تقلین، چاپ اول، ۱۳۸۵، ۳۹۲ صفحه، وزیری.

سیزدهمین مجمع علمای شیعه و سنی افغانستان با شرکت بیش از
سیصد نفر از علماء، فضلا، روحانیون و شخصیت‌های علمی و دانشگاهی
افغانستان و تعدادی از مسئولین و شخصیت‌های علمی و سیاسی جمهوری
اسلامی ایران از دوم تا چهارم اسفند ماه ۱۳۸۴ در مشهد مقدس برگزار
گردید. در این مجمع حدود ۲۷ سخنرانی و مقاله ارائه گردیده و

شرکت‌کنندگان نظرات و دیدگاه‌های خود را درباره مسائل روز و محورهای مورد بحث در مجمع ارائه
نمودند.

تأکید بر اهمیت و ضرورت تحکیم اخوت و اتحاد بین مسلمانان و پرهیز از هرگونه اختلاف و تفرقه و
تأکید بر نقاط اشتراک، استفاده از منابع عظیم خدادادی مسلمانان و جهان اسلام، ایستادگی در برابر
دشمنی که اساس اسلام را هدف گرفته است و دهها نکته مهم دیگر از نکات مورد تأکید سخنرانان و
ارائه‌کنندگان مقالات بود. سخنرانان این مجمع عبارت بودند از:

حجت‌الاسلام والمسلمین ابراهیمی نماینده مقام معظم رهبری در امور افغانستان؛

جناب آقای دکتر ولایتی مشاور عالی مقام معظم رهبری؛

جناب آقای مهدی‌زاده استاندار محترم خراسان رضوی؛

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای علم‌الهدی امام جمعه محترم مشهد مقدس؛

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای اعرافی رئیس محترم مرکز جهانی علوم اسلامی؛

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سید حیدر هاشمی امام جمعه مزار شریف؛

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای شیخ موسی رضایی از علمای هرات؛

جناب آقای مولوی صمیم از علمای هرات؛

جناب آقای مولوی عبدالطیف رازی از علمای هرات؛

جناب آقای مولوی عبدالمجید از علمای اهل سنت هرات و رئیس اداره شهدا و معلولین هرات؛

جناب آقای مولوی شفیق از علمای هرات؛

جناب آقای پروجودی رئیس محترم کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی؛

جناب آقای حسینی مشاور وزیر و مدیر کل امور اتباع و مهاجرین وزارت کشور؛

جناب آقای اعتبار سرکنسول محترم دولت جمهوری اسلامی افغانستان در مشهد مقدس؛

جناب آقای عبدالرئوف توانا عضو شورای اخوت اسلامی مزار شریف؛

جناب آقای عبدالقدیر صالحی عضو شورای علمای شیعه و سنی مزار شریف؛

عناوین و موضوعات مقالات و نیز اسامی نویسندگان آن عبارت بود از:

جهان اسلام؛ نیازها، چالش‌ها، مشکلات و راه‌کارها / حجت‌الاسلام محمداکبر محقق‌دایکندی؛ علماء؛

نسل جوان و تهاجم فرهنگی / جناب آقای سیدحسین‌هاشمی لولنجی؛ نقش عالمان دین در وحدت

اسلامی / حجت‌الاسلام محمد حسین فصیحی؛ نقش علما در وحدت اسلامی / مولوی عبدالرزاق ماکوزایی؛ افغانستان و معضل جهانی مواد مخدر / حجت‌الاسلام ناظر حسین زکی؛ جهان اسلام؛ چالش‌ها، مشکلات و راه‌حل‌ها / حجت‌الاسلام حیدر مظفری؛ علما؛ نسل جوان و تهاجم فرهنگی / حجت‌الاسلام سید علی صمیمی؛ عملیاتی شدن تفاهم و تقریب میان مذاهب اسلامی در جهان جدید / حجت‌الاسلام سیدحسین همایون مصباح؛ سخنی در باب تقریب مذاهب اسلامی / حجت‌الاسلام عبدالله کاظمی.
در پایان کتاب، متن قطع‌نامه پایانی سیزدهمین مجمع علمای شیعه و سنی افغانستان و هم‌چنین بازتاب و انعکاس سیزدهمین مجمع علمای شیعه و سنی افغانستان در مطبوعات ارائه شده است.

موانع وحدت در جهان اسلام

عبدالغفور ناصری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، مرکز جهانی علوم اسلامی، استاد راهنما؛ علی اصغر نصرتی، استاد مشاور؛ غلامرضا بهرز لک، ۱۳۸۴.

مسئله وحدت در جهان اسلام، سرگذشتی به درازای تاریخ اسلام دارد. کتاب آسمانی اسلام به شیوه‌ای گویا و به تمبیرهای گوناگون، ضرورت وحدت و هم‌بستگی مسلمانان را بیان کرده و با برادر نامیدن مسلمانان، آنها را به وحدت فراخوانده و از تفرقه و نفاق بر حذر داشته است. متأسفانه این دستور قرآنی از همان روزهای پس از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با پیدایش

پایان‌نامه کارشناسی ارشد
موانع وحدت در جهان اسلام
استاد راهنما:
علی اصغر نظری
استاد مشاور:
غلامرضا بهرز لک
نگارنده:
عبدالغفور ناصری

اختلافات گروهی، قبیله‌ای و طبقه‌ای، به شیوه‌ای اثربخش به کار برده نشد و در نتیجه، نزاع‌ها و کشتارها از همان نخستین سده روزگار اسلام در جامعه اسلامی پدیدار شد و با شکل‌های متفاوت تاکنون ادامه پیدا کرده است. به تبع این وضع، همیشه اندیشمندانی در جهان اسلام بوده‌اند که پیرامون علل و عوامل این پدیده‌های بیگانه با روح و آموزه‌های قرآنی به تجزیه و تحلیل آن بپردازند. بدیهی است بحث از وحدت و اختلاف و علل و عوامل آن، با توجه به شرایط زمان، ابعاد پیچیده‌ای به خود گرفته که نادیده گرفتن شرایط زمان و عدم درک عمیق از چالش‌ها و تهدیدهایی که جهان اسلام در عرصه‌های روابط فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در هر زمانی با آن روبه‌رو بوده است، منجر به این خواهد شد که آرمان وحدت، پیش از پاسخ‌گویی به نیازهای جاری و پیشبرد و تأمین منافع امت اسلامی، به شعار دور از واقع تبدیل گردد. بر این مبنا در این تحقیق که با عنوان «موانع وحدت در جهان اسلام» نگارش یافته است، عمده‌ترین موانع و چالش‌های وحدت اسلامی و نیز راه‌کارهای آن به بحث گذاشته شده است.
این پایان‌نامه با روشی تحلیلی - توصیفی، نخست وحدت اسلامی را معنا و تکیه‌گاه دینی و اعتقادی آن را معرفی کرده است، سپس در ضمن سه فصل، موانع وحدت در جهان اسلام را به بحث گذاشته و عمده‌ترین موانع سیاسی، فرهنگی و اقتصادی وحدت در جهان اسلام را شناسایی نموده و در پایان به بیان راه‌کارهای آن پرداخته است.

آن‌چه از این تحقیق به صورت کلی به دست می‌آید عبارت است از:

۱- یکی از بارزترین موانع وحدت در جهان اسلام، دور شدن مسلمانان از ارزش‌های اصیل دینی و اعتقادی است؛ دینی که آیین تسامح، رحمت، میانه‌روی، وحدت، اخوت، هم‌بستگی و بذل و بخشش می‌باشد. این مفاهیم، همان باورها و ارزش‌هایی است که بر اساس آن، وحدت اسلامی شکل می‌گیرد. در

گذشته نیز بر اساس همین مفاهیم، فرهنگ و تمدن شکوه‌مندی به نام تمدن اسلام پایهریزی شد و قرن‌ها بر جهان پرتوافکنی کرد و سرانجام، بر اثر انحراف از مسیر اصلی اسلام ضعیف گردید و همان علل و عوامل هنوز به عنوان موانع و چالش‌های وحدت اسلامی مطرح است و مانع از این است که جهان اسلام، مسیر واقعی خود را به سوی غرب و اقتدار از دست رفته خود باز یابد.

۲- از طرف دیگر، باورهای فکری و فرهنگی بیگانه، در قالب‌های مختلف سوسیالیسم، سکولاریسم، لیبرالیسم و ... سبب مخدوش شدن فرهنگ اسلامی شده است. این مسایل، مجموعه موانع و چالش‌های داخلی و خارجی در زمینه فرهنگی را تشکیل می‌دهد و مانع از این است که وحدت اسلامی به عنوان ضرورت تلقی گردد.

۳- در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی - که امروز این دو به صورت عجیبی به هم گره خورده و امکان جدایی آن مشکل است - ضعف‌ها و کمبودهای کشورهای اسلامی در زمینه‌های فن‌آوری تکنولوژی صنعتی و علمی سبب وابستگی بیشتر کشورهای اسلامی به قدرت‌های بیگانه و مغرض برخوردار از این توانایی‌ها شده است.

افزون بر آن، بیشتر نظام‌های حاکم بر کشورهای اسلامی، بر ایدئولوژی غیردینی استوار می‌باشند و از این رو، اعتقاد محکمی به وحدت اسلامی که مبتنی بر باورهای اسلامی و دینی است ندارند، گرچه عامه مردم طرف‌دار و خواهان وحدت اسلامی باشند. این نظام‌ها، معمولاً از مشروعیت نداشته و دچار نوعی بحران هویت نیز می‌باشند و هیچ نوع احترام و توجهی به آرای مردم در صورتی که با منافع شخصی خودشان و قدرت‌های بیگانه در تعارض باشد، ندارند. بنابراین وحدت اسلامی با چالش‌ها و موانع سیاسی و اقتصادی نیز روبه‌رو است که نمی‌گذارد مسیر اصلی خود را ببیماید.

راه کارهای وحدت اسلامی از دیدگاه قرآن و حدیث

حسن محسنی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، مرکز جهانی علوم اسلامی، استاد راهنما: علی خراسانی، استاد مشاور: محمدحسن زمانی، ۱۳۸۴.

پرسش اصلی این پایان‌نامه این است که راه کارهای وحدت از دیدگاه قرآن و حدیث چیست. در فصل نخست، از کلیات و مقدمات تحقیق سخن به میان آمده و ضرورت موضوع، اهداف، روش، پیشینه و ... شرح داده شده است. در فصل دوم، پرسش از مبانی وحدت (اصول و مبانی مورد قبول تمام مسلمانان) مطرح شده و ضمن بیان این که هیچ‌گونه اختلافی در مورد آن،

میان مسلمانان وجود ندارد، نقش ایمان به خدا و پیامبر ﷺ به عنوان اصول اعتقادی در ایجاد هم‌دلی و وحدت در بین پیروان اسلام بررسی شده است. همچنین، تأثیر مشترکات و نقش کلیات فقه به عنوان عوامل مشترک در زمینه ایجاد اجتماع مسلمانان و تأکیدات آیات و روایات بر اخوت و برادری، و نیز تأثیرگذاری سیره عملی پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام و پذیرش کامل دین و تزکیه باطن در ایجاد وحدت بررسی گردیده است. در فصل سوم، از راه کارهای وحدت از جمله، اعتصام به حبل‌الله، برخورد عالمانه و گذشت و همکاری اقتصادی نام برده شده است. در فصل چهارم، موانع وحدت از قبیل حزب‌گرایی، وسوسه‌های شیطان، شک و تردید در حق، دنیاگرایی و جهل معرفی گردیده است. در فصل پنجم، از

پایان‌نامه کارشناسی ارشد
راه کارهای وحدت اسلامی
از دیدگاه قرآن و حدیث

استاد راهنما:
علی خراسانی

استاد مشاوره:
محمدحسن زمانی

نگارنده:
حسن محسنی

پی‌آمدهای وحدت سخن به میان آمده و رفع دشمنی، امنیت، اقتدار و در نهایت، رسیدن مسلمانان به پیروزی از آثار وحدت شمرده شده است.

شعاع وحدت: ویژه‌نامه همایش «اتحاد اسلامی در هند»، شماره ۲۲
بیست‌ودومین شماره مجله «شعاع وحدت» که به زبان اردو منتشر می‌گردد به تبیین مقالات ارائه شده در همایش «اتحاد اسلامی در هند» اختصاص دارد. عناوین مقالات و صاحبان آن عبارت است از: اهمیت برگزاری همایش انسجام اسلامی، اتحاد اسلامی در قرآن و سنت / فاضل علی فاضل صاحب؛ وحدت اسلامی در سیره اهل بیت (علیهم‌السلام) / سید حسن مهدی کاظمی صاحب؛ وحدت اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای / سید سرور عباس نقوی صاحب؛ موانع و راه‌حل‌های وحدت اسلامی در هند / سید رضا حیدر زیدی صاحب؛ راه‌های تحقق اتحاد و انسجام اسلامی در هندوستان / فاطمه جعفری؛ روش‌های جدید تعلیم و تربیت درباره اتحاد اسلامی / سید تقی عباس رضوی کلکتوی؛ اتحاد اسلامی بر چه محوری امکان‌پذیر است، قرآن یا سنت / بشیر احمد بت صاحب؛ کنفرانس اتحاد اسلامی در هندوستان / انجمن اهل بیت (علیهم‌السلام)؛ آثار و نتایج وحدت اسلامی در هند / سید حسن اختر سروش؛ اتحاد بین‌المسلمین / سید کلب جواد نقوی صاحب؛ بهترین راه‌حل گفت‌وگو از دیدگاه قرآن / یعقوب بشوی؛ ضرورت وحدت اسلامی / سید جواد نقوی صاحب؛ اتحاد اسلامی / سید نوشاد علی نقوی خرم‌آبادی.

فصل‌نامه گشایش

سال ششم، شماره‌های ۱۸ و ۱۹ (بهار ۱۳۸۶)
هجدهمین و نوزدهمین شماره از فصل‌نامه وزین «گشایش» که هم‌زمان در کشور افغانستان و ایران منتشر می‌گردد، به موضوع وحدت و تقریب مذاهب اسلامی اختصاص دارد که عناوین و اسامی نویسندگان آن عبارت است از: سخن نخست / سردبیر، هلال شیعی؛ خاورمیانه سبز، خلق یک بربر جدید / محمد هدایت؛ نقش بنیادین تعلیم و تربیت در هم‌بستگی اجتماعی و وحدت اسلامی / محمد قدیر دانش؛ سلفی‌گری در تقابل با راهبرد تقریب بین مذاهب اسلامی / محمد شریف حیدری؛ ناپرابری‌های اقتصادی چالشی فراروی وحدت ملی در افغانستان / نصرالله انصاری؛ وحدت چالش‌ها و راه‌کارها / حسین شفای؛ برکات اتحاد و پیامدهای اختلاف در قرآن / سید محمد یعقوب موسوی؛ مؤلفه‌های تقریب بین مذاهب اسلامی در افغانستان / سلمانعلی برهانی؛ نقش وحدت دینی در انسجام ملی / محمد اکبری؛ سید جمال الدین و مسئله اتحاد جهان اسلام / حسین بیانی؛ وحدت و انسجام امت اسلامی در نگاه پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) / سید محسن سجادی؛ گل‌واژه‌های انسجام / سید محمد موسوی کامل.
در پایان این ویژه‌نامه دیدگاه‌ها و فتاوای تقریبی علمای مسلمان مطرح گردیده است.